

Utvecklingsbehov av Trender och Prognoser samt behov av andra analysunderlag

Analysgruppen inom myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande (MSV KLL) har i uppdrag att utveckla heltäckande analysunderlag och prognoser. Arbetet syftar till att besvara hur utbildningssystemet på olika nivåer bättre kan möta arbetsmarknadens efterfrågan, och vilka behov av omprioriteringar av utbildningsutbudet som finns. Den första delen i uppdraget består av att se över möjligheterna att utveckla SCB:s Trender och Prognoser, dels för ökad träffsäkerhet, dels till att bli ett mer heltäckande underlag för att besvara frågeställningen ovan.

Enligt arbetsplanen för 2024 ska Analysgruppen genomföra en kartläggning och hålla workshoppar kring utvecklingsbehov av Trender och Prognoser. Myndigheterna som ingår i gruppen besvarade under våren en enkät som innehöll frågor om bland annat hur de använder Trender och Prognoser och vad de ser för utvecklingsområden (se enkätfrågor i separat bilaga). Enkätsvaren visar att det finns en stor variation mellan myndigheter i vilken utsträckning man använder Trender och Prognoser. Med utgångspunkt i de inkomna enkätsvaren har Analysgruppen haft fyra workshoppar under hösten. Under workshopparna har representanter för Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket, Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket och Universitetskanslersämbetet deltagit. SCB har presenterat metoden bakom Trender och Prognoser och även deltagit i gruppens diskussioner.

Resultatet av arbetet under 2024 redovisas som **del 1** i denna rapport och innehåller förslag till SCB hur Trender och Prognoser kan utvecklas vidare.

Under mötena har myndigheterna också identifierat områden att utveckla och där det finns behov av att ta fram andra analysunderlag kring kompetensförsörjning. Dessa förslag beskrivs i **del 2** och ska ses som underlag till styrgruppen inom myndighetssamverkan inför eventuella kommande uppdrag till Analysgruppen.

DEL 1. Identifierade utvecklingsområden i Trender och Prognoser

I det här avsnittet redovisas ett antal områden som Analysgruppen har identifierat kan utvecklas i Trender och Prognoser. Redovisningen nedan ska ses som en inledande kartläggning av behov. Områdena 1–5 följer i en fallande prioriteringsordning, där ”1” bedöms som högst prioriterat.

1. Redovisa fler utbildningar och ytterligare uppdelningar av utbildningsgrupper

Analysgruppen ser behov av att

- redovisa resultat uppdelat på fler utbildningar och inriktningar
- särredovisa resultat för olika utbildningsformer inom utbildningsgrupper
- inkludera fler utbildningar.

I de fall det inte går att redovisa prognosen mer uppdelat kan en möjlig väg vara att förtydliga hur sammansättningen vad gäller utbildningsbakgrund ser ut bland de som är yrkesverksamma i dag.

Redovisa resultat uppdelat på fler utbildningar/inriktningar

Exempel på utvecklingsbehov för gymnasial utbildning: Utbildningsgrupperna i Trender och Prognoser följer inte helt samma struktur som de nationella programmen i gymnasieskolan. Det leder till viss gränsdragningsproblematik. Samtidigt förändras gymnasieprogrammen vilket gör det svårt att anpassa utbildningsgrupperna helt efter programmen. Ett utvecklingsområde är att se över om det går att redovisa resultat uppdelat på fler av gymnasieprogrammets inriktningar, eftersom olika inriktningar på samma program kan leda till helt olika yrken. Till exempel har naturbruksprogrammet sex olika inriktningar, bland annat skogsbruk och djurvård vilka motsvarar två skilda yrken.

Exempel på utvecklingsbehov för yrkeshögskoleutbildning: I nuläget finns en risk att eventuell brist på kompetens inte synliggörs i Trender och Prognoser för att utbildningsgrupper omfattar alltför många olika inriktningar/utbildningar. Till exempel omfattar utbildningsgruppen YH-tekniker nästan hälften av de drygt 2 000 utbildningsinriktningarna som finns i yrkeshögskolan. Bland annat ryms så skilda inriktningar inom utbildningsgruppen som arbetsledare inom bygg och anläggning, flygtekniker och VVS-tekniker. Medieproduktion omfattar (förutom högskoleutbildade) flera olika YH-utbildningar, som medieproducent och speldesigner. För att Trender och Prognoser ska kunna fungera som ett träffsäkert planeringsunderlag skulle utbildningsgrupperna behöva delas upp ytterligare. I arbetet med områdesanalyser strukturerar Myndigheten för yrkeshögskolan upp utbildningar i lämpliga kluster vilket skulle kunna vara en utgångspunkt i arbetet med att utveckla Trender och Prognoser.

Exempel på utvecklingsbehov för högskoleutbildning: Det finns också behov av att redovisa utbildningsgrupper på högskolenivå uppdelade på fler utbildningar och inriktningar. Det skulle framför allt kunna handla om grundläroutbildning (årskurs F–3/4–6), ämnesläroutbildning (per ämne och årskurs 7–9/ gymnasieskolan), specialläro- och specialpedagogutbildning (speciallärare/specialpedagoger), civilingenjörsutbildning (ytterligare uppdelning), läkarutbildning

(allmänläkare/specialistläkare) och specialistsjuksköterskeutbildning (ytterligare uppdelning). För apotekare och receptarier bör en samlad prognos för gruppen farmaceuter redovisas, vilket SCB också planerar att göra i Regionala Trender och Prognoser 2025. Flera av högskolans utbildningar som leder till generella examina slås i dag samman i större utbildningsgrupper, till exempel inom området naturvetenskap, matematik och datautbildning. I den mån det fortfarande skulle gå att beräkna prognoser skulle vissa utbildningar kunna delas upp på fler utbildningsgrupper.

Särredovisa resultat för olika utbildningsformer

När resultat för flera utbildningsformer slås samman i en utbildningsgrupp uppstår problem att bedöma hur stora behoven är inom respektive utbildning. Inte minst finns utmaningar i att urskilja behov av kompetens från yrkeshögskolan kontra annan eftergymnasial utbildning. Till exempel innehåller gruppen medieproduktion utbildning både från yrkeshögskolan och högskolan och utbildningsgruppen konstnärliga utbildningar samlar flera eftergymnasiala utbildningar.

Inkludera fler utbildningar

Analysgruppen har också identifierat exempel på fler utbildningar som i dag inte ingår i Trender och Prognoser och som det finns behov av att inkludera. För gymnasial utbildning finns efterfrågan på att Trender och Prognoser täcker samtliga gymnasieprogram. I 2023 års rapport saknas hantverksprogrammet (från och med 2025 frisör- och stylistprogrammet). Det finns också behov av fler utbildningar som är specifika för yrkeshögskolan. Till exempel ingår transportutbildning på gymnasial nivå i Trender och Prognoser 2023, men yrkeshögskoleutbildning som leder till specifika yrken saknas, som lokförare och trafikledare. För högskolan saknas flera utbildningar som leder till legitimationsyrken. I 2023 års rapport saknas logopedutbildning, dietistutbildning, tandteknikerutbildning, optikerutbildning, audionomutbildning, sjukhusfysikerutbildning och ortopedingenjörsutbildning. Även gruppen geovetenskaplig utbildning saknas.

2. Utveckla information om utbildningsbakgrund

Analysgruppen ser behov av att

- utveckla informationen i Trender och Prognoser kring vilken utbildningsbakgrund studerande inom olika utbildningar har.

Det behövs mer information om hur kopplingen mellan utbildningar på olika nivåer ser ut. En förutsättning för att kunna möta behovet av eftergymnasial kompetens är att det finns behöriga sökande, och för vissa utbildningar krävs särskild behörighet. Till exempel aktualiserar satsningar på STEM-utbildningar behovet av utbildade från gymnasieskolans naturvetenskaps- och teknikprogram.¹ Därför kan det finnas anledning att utveckla informationen i Trender och Prognoser kring vilken utbildningsbakgrund de som påbörjar olika eftergymnasiala utbildningar har. En sådan komplettering i Trender och Prognoser skulle öka förståelsen för hur utbildningsvägarna ser ut,

¹ Se t.ex. Prop 2024/25:1 Utgiftsområde 16, s. 41.

vilket skulle kunna underlätta dimensioneringen av utbildningar på olika nivåer för att möta arbetsmarknadens behov.

3. Inkludera dagens brist på utbildade

Analysgruppen ser behov av att

- inkludera dagens brist på utbildade för fler utbildningsgrupper än i dag

Det saknas tillräckliga uppgifter om hur stor dagens brist på utbildade är i antal för de olika utbildningsgrupperna i Trender och Prognoser. För merparten av utbildningsgrupperna gör SCB antagandet att arbetsgivare till stor del täcker upp bristen på utbildade med anställda som saknar efterfrågad utbildning. Genom att utgå från att dessa anställda över tid ska ersättas av utbildade vägs dagens brist in i den prognostiserade efterfrågan. Det kan dock fortfarande finnas en risk att tjänster inte har kunnat tillsättas och att bristen underskattas. För legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården där det inte går att ersätta utbildade med andra anställda ingår inte den befintliga bristen på utbildade alls i den prognostiserade efterfrågan. Det innebär att det verkliga behovet av utbildade underskattas.²

SCB har ett pågående utvecklingsarbete tillsammans med Arbetsförmedlingen (Lediga jobb och rekryteringsbehov – LOR) för att kunna uppskatta dagens brist i antalet individer inom ett flertal yrken. Analysgruppen vill understryka vikten av att den befintliga bristen på utbildade vid prognosperiodens start vägs in för fler utbildningsgrupper i nästa Trender och Prognoser.

4. Publicera beräkningsunderlag och utveckla antaganden om tillgång och efterfrågan

Analysgruppen ser behov av att

- publicera fler beräkningsunderlag som ligger till grund för Trender och Prognoser
- utreda om det finns möjlighet att redovisa alternativa prognoser för tillgång och efterfrågan i vissa fall.

Publicera fler beräkningsunderlag

Trender och Prognoser skulle kunna bli mer användbar för myndigheter och andra användare om fler underlag som ligger till grund för beräkningar blev tillgängliga på webben. Det skulle göra det enklare att göra egna scenarier om antalsuppgifter för prognostiserad tillgång och efterfrågan. Till exempel vore det önskvärt om användare enklare kunde beräkna vad bristen kan bli om nybörjarantalen minskar, eller om befolkningen växer.

---

² I Trender och Prognoser 2023 ingår även kvalitativa bedömningar av arbetsmarknadsläget i dag och 2040. För utbildningar där det inte går att väga in dagens brist i den prognostiserade efterfrågan väger SCB istället in hur arbetsmarknadsläget ser ut i dag när de gör den kvalitativa bedömningen av arbetsmarknadsläget 2040.

Utred möjlighet att redovisa alternativa prognoser

Det kan finnas skäl att överväga om det för vissa utbildningsgrupper finns behov och möjlighet att redovisa alternativa scenarier för efterfrågan. Det förekommer att förändringar som påverkar efterfrågan skett i nära tid efter att Trender och Prognoser publicerats. Till exempel visar SCB:s senaste befolkningsframskrivning från 2024 att antalet barn och unga väntas minska fram till 2040 vilket sannolikt minskar behoven av lärare jämfört med vad Trender och Prognoser 2023 visar. I äldre Trender och Prognoser redovisades i vissa fall två scenarier för efterfrågan (se till exempel Trender och Prognoser 2005). Samtidigt är det inte lämpligt att väga in faktorer som utifrån tillgänglig information inte går att kvantifiera i antalet utbildade individer. Det kan vara fallet med nya teknologiska skiften som grön omställning och AI.

Det kan också finnas skäl att utreda om det i vissa fall finns anledning att redovisa alternativa scenarier för tillgångsutvecklingen. En fördel med att redovisa basscenarier är att Trender och Prognoser visar för vilka utbildningsgrupper det riskerar bli brist om nuvarande utbildningsdimensionering kvarstår. Men för högskoleutbildning finns faktorer som kan påverka dimensioneringen och som eventuellt går att väga in i prognosen. Det kan handla om att ta hänsyn till prognoser för högskolans framtida totala utbildningskapacitet, eller prognoser över antalet i befolkningen som är i högskolenyborjarålder. För högskoleutbildningar där söktrycket är lågt kan det finnas risk att nyborjarantalen minskar om antalet sökande till högskolan skulle minska.

5. Se över vilken uppgift om utbildning som används

Analysgruppen ser behov av att

- se över vilken uppgift om individens utbildning som är lämpligast att använda i Trender och Prognoser

När Trender och Prognoser beräknar tillgången på utbildade används Utbildningsregistret som utgår från individens högsta utbildning. När individer som redan har en högskoleutbildning väljer att läsa en utbildning inom yrkeshögskolan eller komvux³ finns risk att prognosmodellen missar deras kompetenser och rörlighet på arbetsmarknaden. Till exempel väljer vissa högskoleutbildade att läsa en YH-utbildning för att komplettera sin tidigare kompetens men det är inte heller ovanligt att högskoleutbildade väljer yrkeshögskolan med syftet att byta karriärriktning.

Det behöver utredas vilken utbildning som ska räknas i vilka fall, och hur lång den senaste utbildningen behöver vara för att räknas istället för den högsta utbildningsnivån. Till exempel skulle en utbildad grundlärare som senare läst en utbildning på yrkeshögskolan antingen kunna räknas till utbildningsgruppen grundlärare eller till sin senaste utbildning. Vad som är rimligast skulle kunna bero på vilket yrke personen har nu och hur lång tid som gått sedan personen arbetade inom ett yrke som matchar den högsta utbildningen. Här kan det även behöva tas hänsyn till hur

³ Vad gäller inflödet från komvux har det i 2023 års Trender och Prognoser skett förändringar jämfört med tidigare prognoser. Förändringarna medför att nivån av antalet utbildade och examinerade från komvux med inriktning mot vård och omsorg respektive barn och fritid har ökat. Förändringarna är föranledda av en metodstudie som genomfördes 2023. I korta drag handlar det om att man i vissa fall frångår Utbildningsregistrets logik att klassificera utbildade utifrån deras högst uppnådda utbildning, och i stället väljer den senaste. I de fall en person har en komvuxutbildning som sin senaste utbildning, men en annan tidigare utbildning som är "högre", och läst minst 800 godkända yrkespoäng på komvux väljs komvuxutbildningen.

arbetsmarknadsläget ser ut eftersom det är möjligt att en del väljer att ställa om och vidareutbilda sig på grund av arbetslöshet, även när de i första hand skulle föredra att arbeta inom ett yrke som matchar den högsta utbildningen. Ett förslag är att börja med att undersöka hur utfallet skulle förändras om senaste utbildning istället för högsta utbildning användes för några utvalda utbildningsgrupper i Trender och Prognoser 2023.

SCB planerar utvecklingsarbete kring Trender och Prognoser

SCB planerar redan ett utvecklingsarbete som i vissa fall stämmer överens med de behov som Analysgruppen identifierat. SCB kommer att undersöka om det är möjligt att redovisa prognosresultat efter inriktning för vissa gymnasiala utbildningar och kommer fortsätta att utveckla resultatredovisningen för att den ska vara transparent och lätt att förstå. Det har i olika sammanhang framkommit att figurerna i Trender och Prognosers rapport som beskriver utvecklingen av tillgång och efterfrågan kan vara svåra att tolka korrekt. Till exempel kan det behöva förtydligas att dagens brist på utbildade inte framgår av tillgången vid prognosens start. Analysgruppen ser därför också gärna att SCB som en del i sitt planerade utvecklingsarbete förenklar och förtydligar beskrivningar och figurer.

SCB kommer också se över möjligheterna att publicera Regionala Trender och Prognoser tidsmässigt mer i anslutning till Nationella Trender och Prognoser. Under 2025 kommer SCB arbeta med att ta fram Regionala Trender och Prognoser med planerad publicering i slutet av året. Inför det arbetet har myndigheten samverkat bland annat med Tillväxtverket, Skolverket och användare i regionerna. Analysgruppens arbete tar sikte på nästa Nationella Trender och Prognoser som kommer publiceras tidigast år 2027 men gruppen vill ändå understryka att den regionala uppdelningen är av stor betydelse för att kunna göra träffsäkra och användbara analyser av kompetensbehoven. Det är alltså viktigt att det även fortsättningsvis publiceras en regional version av Trender och Prognoser.

Analysgruppens förslag syftar till att underlätta utvecklingsarbetet med Trender och Prognoser

De förslag vi redovisar i del 1 i den här rapporten har tagits fram i samarbete mellan flera myndigheter som ingår i Analysgruppen. Det är framför allt Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket och Universitetskanslersämbetet som löpande använder Trender och Prognoser i myndigheternas arbete och som identifierat utvecklingsbehoven. Förslagen vi redovisar är tänkta att underlätta för SCB i ett eventuellt kommande utvecklingsarbete. I arbetet med att utveckla Trender och Prognoser är SCB välkomna att kontakta Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket och Universitetskanslersämbetet vid behov.

Vad är nästa steg i arbetet för Analysgruppen?

I uppdragsbeskrivningen till Analysgruppen ”Prognoser för kompetensplanering och dimensionering – Uppdragsbeskrivning” beskrivs en plan för arbetet till och med 2027. De aktiviteter som motsvarar steg 1 och steg 2a i uppdragsbeskrivningen är i och med denna rapport genomförda. Delar av steg 3c har också genomförts i och med de förslag på andra analysunderlag som lämnas i del 2 i den här rapporten.

Analysgruppen bedömer att det i nuläget inte finns behov av att genomföra de delar av steg 2b och 2c som handlar om att ta fram gemensamma definitioner på begrepp.

Steg 3 och 4 handlar om att utveckla Trender och Prognoser utifrån Analysgruppens förslag. Detta arbete behöver ledas av SCB och bör därför inte ingå i Analysgruppens fortsatta uppdrag. Däremot kan Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket och Universitetskanslersämbetet medverka som deltagare i ett sådant utvecklingsarbete.

Steg 5 handlar om att utifrån den kommande Trender och Prognoser och eventuella kompletterande underlag ta fram en gemensam rapport inom Analysgruppen med policyrelevanta slutsatser som ska lämnas till regeringen. Detta steg är tänkt att utföras 2027. Analysgruppen återremitterar denna del i uppdragsbeskrivningen till styrgruppen för ett eventuellt nytt uppdrag i samband med att nästa Trender och Prognoser publiceras.

DEL 2. Identifierade behov av andra analysunderlag

I Analysgruppen ingår tre myndigheter (Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket och Universitetskanslersämbetet) som i stor utsträckning använder Trender och Prognoser i sitt prognosarbete. Övriga myndigheter i gruppen (Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, Svenska ESF-rådet och Tillväxtverket) använder inte Trender och Prognoser, särskilt inte den nationella rapporten, i samma utsträckning för sina myndigheters prognosverksamhet eftersom rapporten inte är lika applicerbar i myndigheternas arbete. Det har under workshoparna framkommit förslag och idéer på andra typer av analysunderlag runt kompetensförsörjning som det finns behov och intresse av att utveckla. Dessa förslag och idéer ska ses som ett underlag till styrgruppen inom myndighetssamverkan inför eventuella kommande uppdrag till Analysgruppen.

Analysgruppen bedömer att det skulle behövas en systematisk kartläggning av vilka prognoskällor, statistik och andra verktyg som finns för att göra hållbara prognoser och vad som saknas innan ett utvecklingsarbete av nya underlag startar. Det är viktigt att en sådan kartläggning omfattar prognoser och statistik på både nationell och regional nivå. I dagsläget är det framförallt regional statistik och regionala prognoser om kompetensförsörjning som det råder brist på och som det saknas långsiktig finansiering för. En sådan kartläggning kan sedan ligga till grund för en prioritering av vilka andra underlag som behöver utvecklas.

Myndigheterna som ingår i Analysgruppen har ett stort behov av regionala prognoser. Inom flera delar av arbetsmarknaden varierar kompetensbehoven mycket mellan olika delar av landet. De analyser som görs i dag avser oftast regioner (län). Det är dock inte alla presumtiva studenter och arbetstagare som lever sitt liv efter regiongränsdragningar. Det gör att det kan finnas ett behov att använda och hitta fler geografiska indelningar, bland annat för att förstå individers beteenden och val. Ett exempel på en sådan geografisk indelning som skulle kunna användas är funktionella analysregioner (FA-regioner) vilka främst baseras på hur omfattande arbetspendlingen över kommungräns är. En FA-region kan bestå av en eller flera kommuner och är förenklat en lokal arbetsmarknadsregion inom vilken människor kan bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor. Här finns relevanta utvecklingsmöjligheter för MSV:s fortsatta arbete vad gäller att ta fram andra typer av analysunderlag och prognoser för behovet av utbildning uppdelat på arbetsmarknadsbehov.

Det finns också anledning att se över möjligheten att utveckla ett "kompetensregister" där individers samtliga utbildningar framgår. Ett sådant register skulle förbättra möjligheten att göra analyser och prognoser om behovet av utbildade inom alla utbildningsformer. En del av prognosarbetet kopplat till kompetensbehov görs idag "bakvägen", det vill säga genom att försöka identifiera brist på individer inom olika yrkesroller och därefter konvertera dessa yrkesroller till olika kompetensgrupper. Utmaningen ligger i att det inom samma yrkesroll ofta finns individer med olika utbildningsbakgrunder.